

Tisková zpráva

Česká veřejnost o fungování demokracie a nedemokratických alternativách politického systému – duben/květen 2024

- ⊙ Spokojenost s tím, jak v ČR funguje demokracie, vyjádřila více než polovina (55 %) respondentů, více než dvě pětiny (43 %) zhodnotily fungování demokracie v naší zemi kriticky.
- ⊙ Více než polovina (54 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Otevřenost možnosti autoritativního způsobu vlády deklarovala více než čtvrtina (27 %) oslovených, další necelá pětina (17 %) se domnívá, že je lhostejné, zda v zemi panuje demokratický, nebo nedemokratický režim.
- ⊙ Návrat komunistického způsobu vlády by uvítala asi sedmina (14 %) českých občanů, více než čtyři pětiny (83 %) ale s návratem ke komunistickému způsobu vlády nesouhlasily. Nastolení autoritářského režimu v čele se silným vůdcem, který by nahradil parlament, by upřednostnilo 17 % občanů ČR, čtyři pětiny (80 %) nesouhlasí. Pouze velmi malý podíl českých občanů (4 %) by souhlasil s nastolením vojenské diktatury, nesouhlas v tomto případě vyslovilo 95 % občanů.
- ⊙ Obnovení komunistického režimu považuje za velmi pravděpodobné nebo alespoň možné pouze necelá desetina českých občanů (9 %), za nepřilíš pravděpodobné ho označila více než čtvrtina dotázaných (28 %) a podle tří pětín (60 %) veřejnosti to není vůbec pravděpodobné.
- ⊙ Podobné rozložení názorů vidíme také v případě tvrzení, že by silný vůdce mohl nahradit vládu a volený parlament. Nastolení této alternativy k demokratickému režimu za pravděpodobné či přinejmenším možné považuje desetina české veřejnosti (10 %), podle 30 % to není příliš pravděpodobné a podle 58 % dotázaných to dokonce není vůbec pravděpodobné. Možnost, že by v naší zemi v nejbližších pěti letech mohla vládnout armáda, za velmi pravděpodobnou či alespoň možnou považuje 7 % veřejnosti, podle více než pětiny obyvatel ČR (22 %) to není příliš pravděpodobné a podle sedmi z deseti lidí (70 %) to není vůbec pravděpodobné.
- ⊙ Téměř tři pětiny (59 %) české populace mají za to, že v České republice je s lidmi zacházeno rovnoprávně a spravedlivě. Necelé dvě pětiny občanů (39 %) si naopak myslí, že se v České republice s občany rovnoprávně a spravedlivě nezachází.
- ⊙ Tři čtvrtiny (75 %) dotázaných si myslí, že lidská práva v České republice jsou respektována, necelá čtvrtina (23 %) dotázaných je oproti tomu přesvědčena o opaku.

Zpracovala:
Naděžda Čadová

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tel.: 210 310 588; e-mail: nadezda.cadova@soc.cas.cz

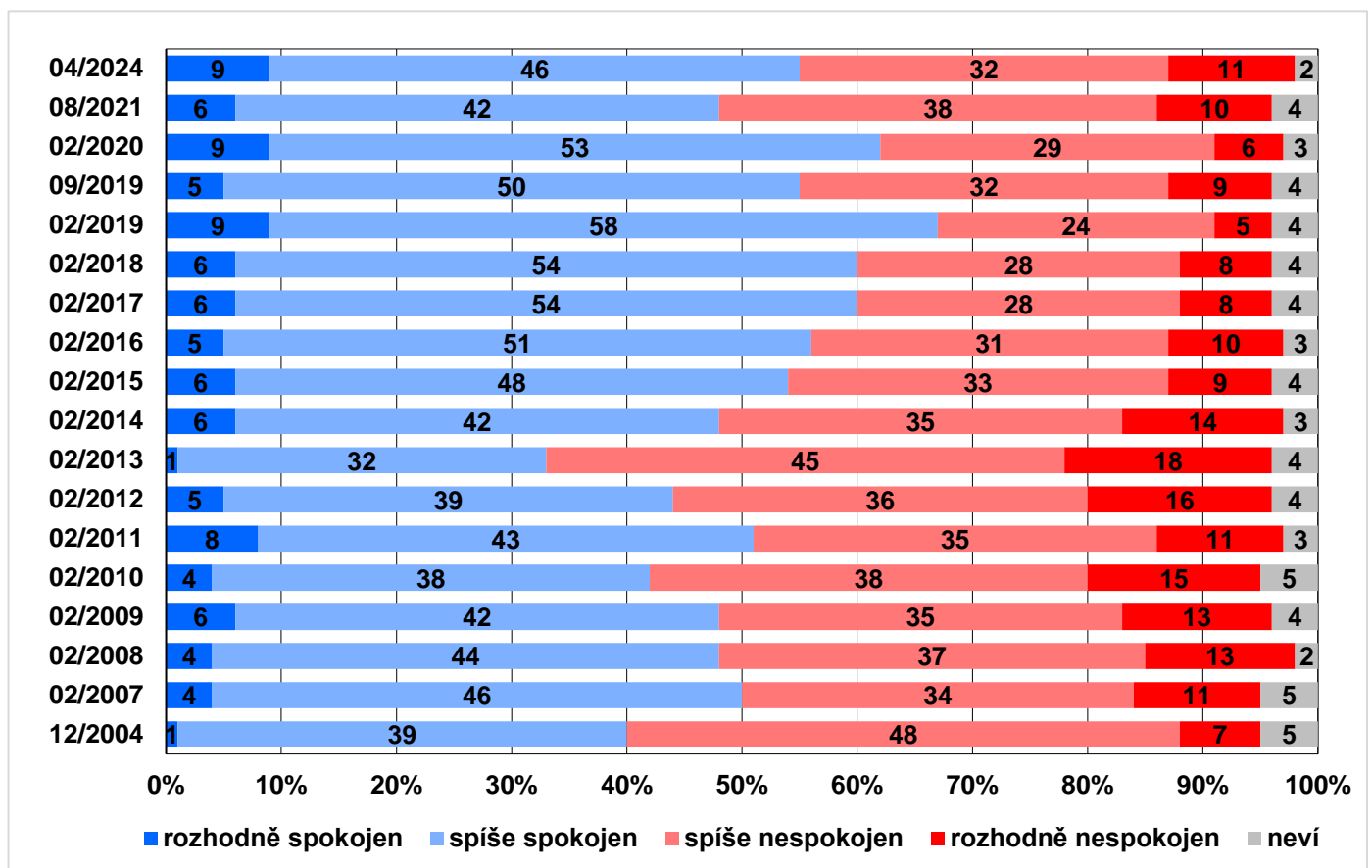
Součástí šetření CVVM SOÚ AV ČR realizovaného od poloviny března do začátku června 2024 bylo i několik otázek, které se týkaly názorů respondentů na fungování demokracie v České republice a postojů k nedemokratickým alternativám politického systému, včetně toho, nakolik pravděpodobný je podle dotázaných přechod k některému z nedemokratických způsobů vládnutí a zda by oni sami s ním souhlasili. Dále jsme se občanů zeptali, zda je dle jejich názoru s nimi v současném politickém systému zacházeno rovnoprávně a spravedlivě a také zda jsou v České republice respektována lidská práva.

Všem respondentů jsme nejprve položili otázku, jak jsou celkově spokojeni s fungováním demokracie v naší zemi (viz graf 1).¹ Spokojenost s tím, jak v ČR funguje demokracie, vyjádřila nadpoloviční většina (55 %) respondentů, z toho 9 % se cítí „rozhodně spokojeno“ a 46 % „spíše spokojeno“. Více než dvě pětiny veřejnosti (43 %) zhodnotily fungování demokracie v naší zemi kriticky, když 32 % je s ním „spíše nespokojeno“ a 11 % „rozhodně nespokojeno“. Pouze 2 % oslovených se k položené otázce nedokázala vyjádřit, a proto zvolila odpověď „nevím“.

Hodnocení fungování demokracie v ČR je tak v současnosti o něco lepší, než bylo v posledním srovnatelném výzkumu ze srpna a září 2021, zůstává ale kritičtější než v únoru 2020. V porovnání se srpnem a zářím 2021 vzrostl podíl pozitivních vyjádření o 7 procentních bodů, ve srovnání s únorem 2020 je ale tento podíl o 7 procentních bodů nižší. Aktuální hodnocení je statisticky srovnatelné se situací v září 2019.

Z dlouhodobého hlediska je přitom patrné, že v letech 2004 až 2014 hodnotila česká veřejnost fungování demokracie v naší zemi hůře než v současnosti, v letech 2015 a 2016 pak spokojenost s demokracií mírně vzrostla a byla srovnatelná s aktuálním výsledkem a v letech 2017 až do první poloviny roku 2019 byla vyšší než v současnosti. Zatím nejoptimističtější se k fungování demokracie v ČR stavěla česká veřejnost v únoru 2019 (67 % spokojených), nejhůře naopak v únoru 2013 (podíl spokojených byl 33 %).

Graf 1: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR (v %)

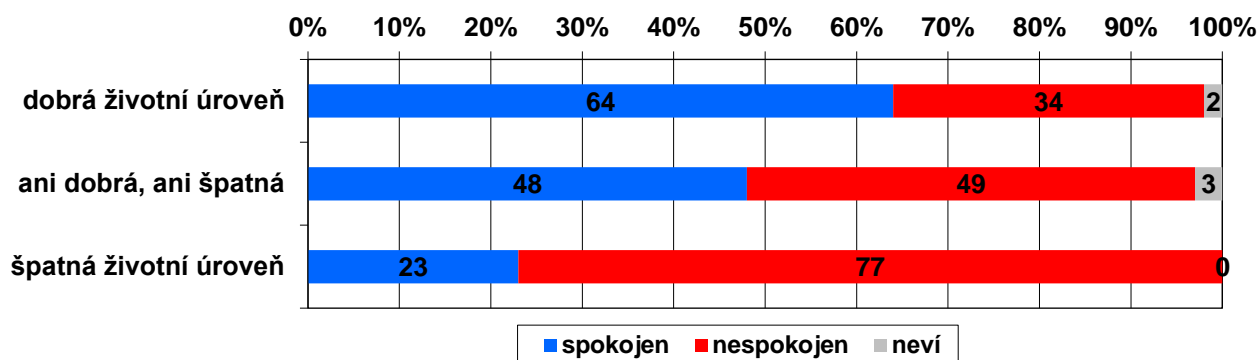

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Spokojenost s fungováním demokracie v ČR se výrazně liší podle subjektivního hodnocení životní úrovně vlastní domácnosti (viz graf 2).

¹ Znění otázky: „Jak jste celkově spokojen s fungováním demokracie v naší zemi? Jste rozhodně spokojen, spíše spokojen, spíše nespokojen, rozhodně nespokojen?“

Graf 2: Spokojenost s fungováním demokracie v ČR podle životní úrovně domácnosti (%)

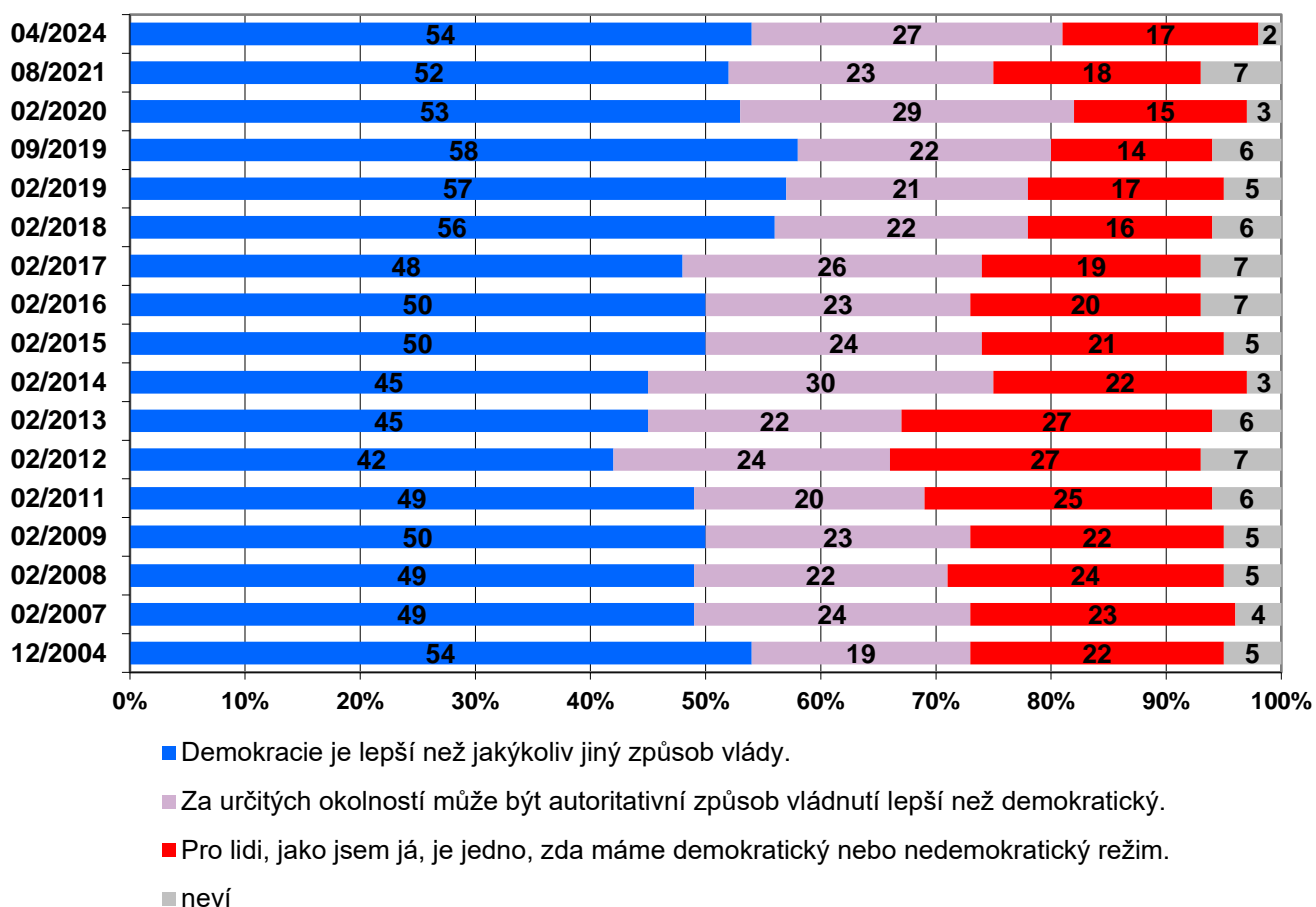
Pozn.: Kategorie „dobrá životní úroveň“ zahrnuje součet podílů „velmi dobrá“ a „spíše dobrá“, kategorie „špatná životní úroveň“ je součtem podílů „spíše špatná“ a „velmi špatná“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 15. 3. - 2. 6. 2024, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Spokojenost s fungováním demokracie v naší zemi převažuje u respondentů s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti, u těch, kteří svoji životní úroveň hodnotí jako „ani dobrou, ani špatnou“, je podíl spokojených a nespokojených v podstatě vyrovnaný. U lidí vnímajících životní úroveň své domácnosti jako špatnou významně převažuje nespokojenost, kterou vyjadřují více než tři čtvrtiny (77 %) z nich, a spokojenost jen necelá čtvrtina (23 %). Spokojenost s fungováním demokracie v naší zemi roste kromě zlepšující se životní úrovně také s růstem nejvyššího dosaženého vzdělání, s posunem na škále politické orientace od levice k pravici a naopak klesá s rostoucím věkem respondenta. Vyšší spokojenost najdeme u voličů koalice SPOLU, ale i Pirátů a STAN, méně spokojeni jsou voliči ANO, KSČM a SPD. Lidé, kteří jsou spokojeni s fungováním demokracie v naší zemi, rovněž častěji důvěřují všem sledovaným ústavním institucím.

Postoje českých občanů k demokratickému režimu a vývoj těchto postojů v čase zachycuje graf 3. Více než polovina (54 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Otevřenost možnosti autoritativního způsobu vlády deklarovala více než čtvrtina (27 %) oslovených, další necelá pětina (17 %) se domnívá, že je lhostejné, zda v zemi panuje demokratický, nebo nedemokratický režim. Zbylá 2 % dotázaných se k položené otázce nedokázala vyjádřit a volila možnost „nevím“.

Graf 3: Postoj k demokratickému režimu – podíl občanů souhlasících s výroky (časové srovnání v %)²

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Podíl dotázaných, kteří věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády, se v porovnání se situací v srpnu a září 2021 nezměnil, ale mírně vzrostl podíl respondentů ochotných akceptovat za určitých okolností autoritářský režim (o 4 procentní body), a to především na úkor těch, kteří na položenou otázku neuměli odpovědět a volili možnost „nevím“ (pokles o 5 procentních bodů).

Z dlouhodobého časového srovnání vyplývá, že podíl českých občanů, kteří věří demokracii jako nejlepšímu způsobu vládnutí, se od roku 2018 setrvale pohybuje nad hranicí poloviny veřejnosti a je tak o něco vyšší než býval v letech 2007 až 2017, kdy se pohyboval právě kolem hranice jedné poloviny a někdy i mírně pod ní. Otevřenost v určité situaci či kontextu autoritářskému způsobu vládnutí se dlouhodobě objevuje přibližně u čtvrtiny českých občanů. Názor, že na vládnoucím režimu vlastně příliš nezáleží, zastávala v letech 2004 až 2014 přibližně čtvrtina veřejnosti, v roce 2015 se tento podíl více přiblížil pětina občanů a od roku 2017 se pak setrvale pohybuje mírně pod touto hranicí.

Demokracie má častěji zastánce mezi lidmi se středním vzděláním s maturitou nebo vysokoškolským vzděláním, občany označujícími svoji životní úroveň jako dobrou, voliči stran tvořících obě vládní koalice (SPOLU a Piráty se STAN) a dotázanými, kteří se sami na škále politické orientace zařazují jednoznačně k pravici.

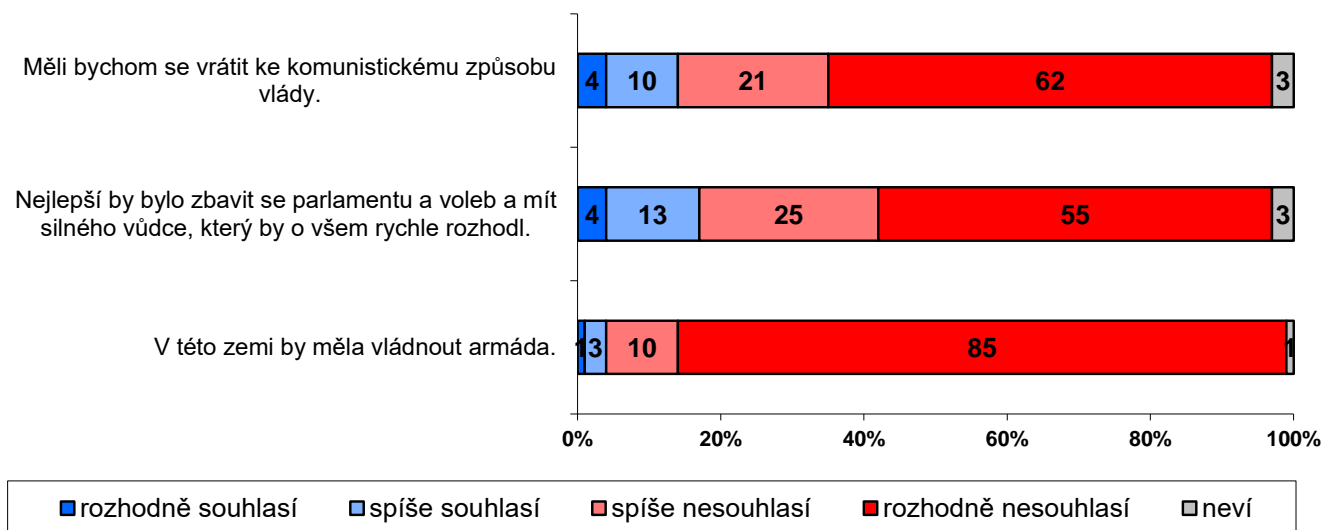
² Znění otázky: „Se kterým z následujících výroků nejvíce souhlasíte? Demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Za určitých okolností může být autoritativní způsob vládnutí lepší než demokratický. Pro lidi, jako jsem já, je jedno, zda máme demokratický nebo nedemokratický režim.“

Autoritativní způsob vlády by naproti tomu statisticky významně častěji byli ochotni připustit mladí lidé ve věku do 30 let, lidé řadící se na škále politické orientace do jejího středu a voliči KSČM.

Skupinu těch, kteří se domnívají, že je vlastně jedno, zda máme demokratický, nebo nedemokratický režim, tvořili ve zvýšené míře respondenti starší 60 let, dotázaní se základním vzděláním, vyučení nebo se středním vzděláním bez maturity, důchodci, nezaměstnaní, respondenti, kteří považují životní úroveň své domácnosti za špatnou, lidé, kteří se na pravolevé škále politické orientace nedokázali zařadit, voliči ANO a SPD, případně lidé, kteří k volbám vůbec nechodí.

Ve výzkumu jsme názory české veřejnosti na nedemokratické formy vládnutí zkoumali ještě podrobněji další sadou otázek (viz graf 4).³

Graf 4: Názory na nedemokratické alternativy politického systému (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 15. 3. - 2. 6. 2024, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Návrat komunistického způsobu vlády by uvítala asi sedmina (14 %) českých občanů, více než čtyři pětiny (83 %) ale s návratem ke komunistickému způsobu vlády nesouhlasily, z toho více než tři pětiny (62 %) dokonce vyslovily rozhodný nesouhlas. Nastolení autoritářského režimu v čele se silným vůdcem, který by nahradil parlament, by upřednostnilo 17 % občanů ČR, čtyři pětiny (80 %) nesouhlasí, z toho 55 % vyjádřilo rozhodný nesouhlas. Pouze velmi malý podíl českých občanů (4 %) by souhlasil s nastolením vojenské diktatury, nesouhlas v tomto případě vyslovilo 95 % občanů, z toho více než čtyři pětiny (85 %) dotázaných by s něčím takovým „rozhodně nesouhlasily“.

V porovnání s předchozím šetřením ze září 2019 (viz tabulku 1) se názory veřejnosti na nedemokratické alternativy politického systému statisticky významně nezměnily a i v dalším časovém srovnání (od roku 2004) zůstávají postoje českých občanů v této otázce značně stabilní.

³ Znění otázky: „Současný politický systém není jediný, který tato země měla. Někteří lidé se domnívají, že by se nám vedlo mnohem lépe, pokud by se zde vládlo jinak. Co si o tom myslíte Vy? a) Měli bychom se vrátit ke komunistickému způsobu vlády? b) Nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl? c) V této zemi by měla vládnout armáda?“

Tabulka 1: Názory na nedemokratické alternativy současného politického systému - srovnání (v %)

	Souhlas/Nesouhlas								
	12/04	02/07	02/08	02/09	02/14	10/14	02/16	09/19	04-05/24
Měli bychom se vrátit ke komunistickému způsobu vlády.	12/79	15/81	14/81	15/79	18/77	17/77	16/78	13/84	14/83
Nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl.	14/77	14/78	15/78	14/78	18/75	15/77	16/75	16/77	17/80
V této zemi by měla vládnout armáda.	1/94	2/95	1/97	1/96	3/94	3/93	3/93	3/94	4/95

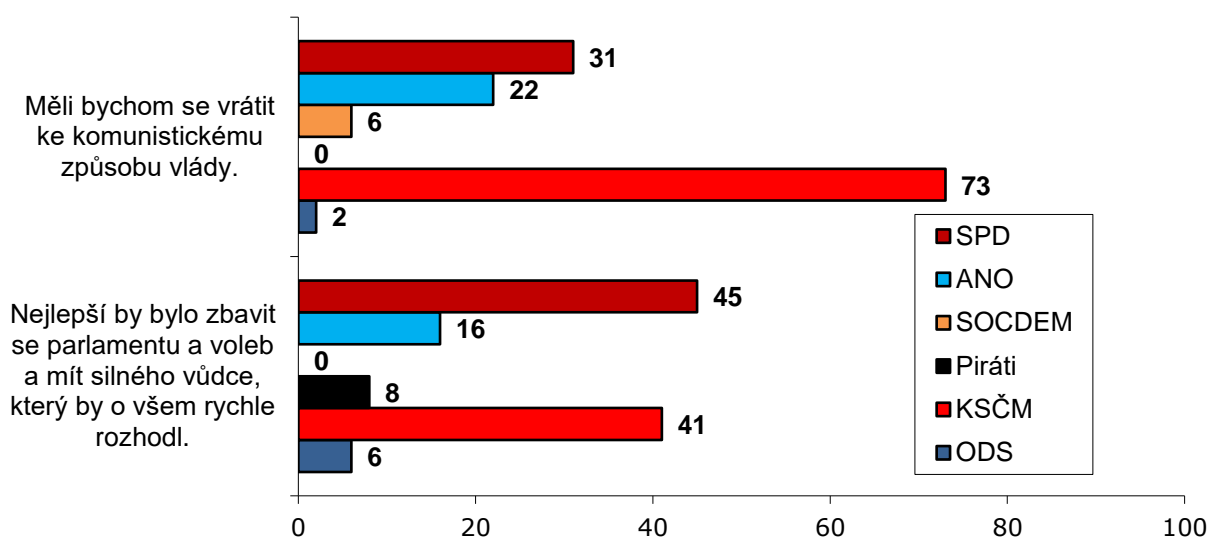
Pozn.: Data v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně“ a „spíše“ souhlasí a „rozhodně“ a „spíše“ nesouhlasí. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Sociodemografické složení příznivců návratu ke komunistickému způsobu vládnutí, respektive nastolení autoritativního způsobu vlády bez parlamentu a v čele se silným vůdcem, je velmi podobné. Mezi jejich zastánce se častěji řadí lidé vyučení, se středním vzděláním bez maturity případně se vzděláním základním, respondenti označující životní úroveň své domácnosti jako špatnou, nezaměstnaní, a dále lidé, kteří se kriticky staví k současné politické i ekonomické situaci naší země, a v případě návratu ke komunistickému způsobu vládnutí také lidé, kteří se na škále politické orientace umisťují jednoznačně nalevo. Tvrzení, že by v této zemi měla vládnout armáda, získalo velmi nízký podíl přívrženců ve všech skupinách obyvatel.

Pro zajímavost jsme se podívali, jak souvisí názor na návrat komunistického způsobu vládnutí a názor na vládnutí silného vůdce. Ukázalo se, že přibližně sedm desetin dotázaných (72 %) odmítá obě alternativy, 7 % dotázaných se souhlasně vyjádřilo k oběma alternativním nedemokratickým režimům a necelá šestina dotázaných (16 %) kombinuje souhlas s komunistickým způsobem vládnutí a nesouhlas se silným vůdcem a vice versa. Jak se váže souhlas s volebními preferencemi, ukazuje následující graf 5.

Graf 5: Názory na nedemokratické alternativy současného politického systému podle stranických preferencí (podíly souhlasných odpovědí v %)

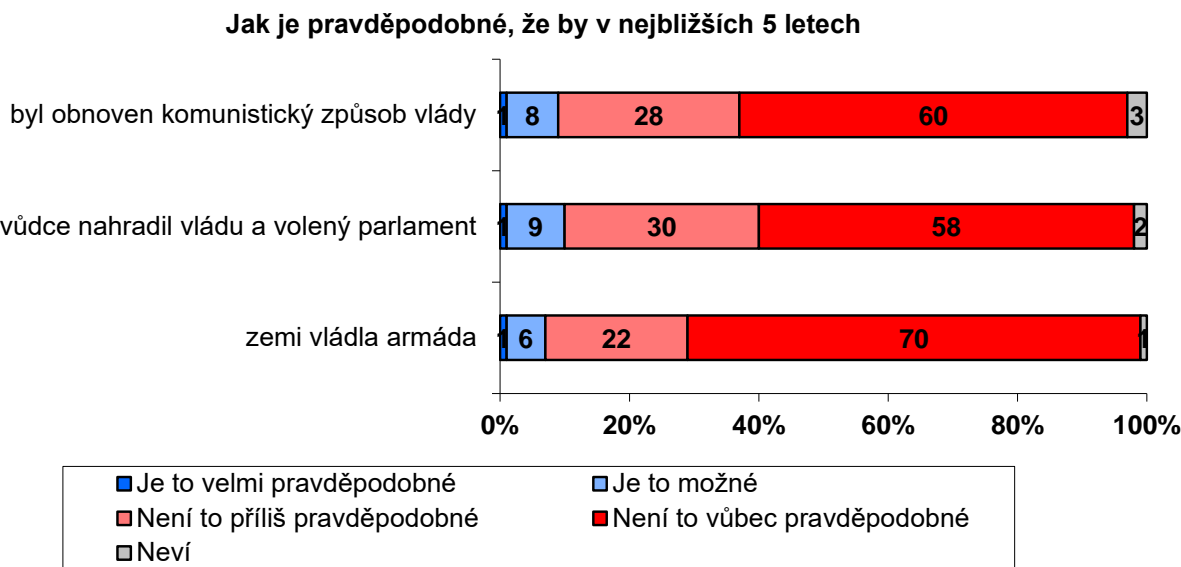

Poznámka: Do grafu jsou zahrnuty pouze politické strany, které v aktuálním zájmovém výzkumu dosáhly ve stranických preferencích minimálně 5 %.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 15. 3. - 2. 6. 2024, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další dotaz mapoval názory veřejnosti na to, do jaké míry je pravděpodobné, že se v nejbližších pěti letech uplatní nějaká nedemokratická alternativa politického systému, tj. že bude zaveden komunistický systém, že vlády se chopí autoritářská vláda se silným vůdcem a parlament bude zrušen, nebo že bude vládnout armáda (viz graf 6).⁴

Graf 6: Pravděpodobnost nastolení nedemokratické alternativy současného politického systému (v %)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 15. 3. - 2. 6. 2024, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Obnovení komunistického režimu považuje za velmi pravděpodobné nebo alespoň možné pouze necelá desetina českých občanů (9 %), za nepřilíš pravděpodobné ho označila více než čtvrtina dotázaných (28 %) a podle tří pětín (60 %) veřejnosti to není vůbec pravděpodobné. Podobné rozložení názorů vidíme také v případě tvrzení, že by silný vůdce mohl nahradit vládu a volený parlament. Nastolení této alternativy k demokratickému režimu za pravděpodobné či přinejmenším možné považuje desetina české veřejnosti (10 %), podle 30 % respondentů to není příliš pravděpodobné a podle 58 % dotázaných to dokonce není vůbec pravděpodobné. Možnost, že by v naší zemi v nejbližších pěti letech mohla vládnout armáda, za velmi pravděpodobnou či alespoň možnou považuje 7 % veřejnosti, podle více než pětiny obyvatel ČR (22 %) to není příliš pravděpodobné a podle sedmi z deseti lidí (70 %) to dokonce není vůbec pravděpodobné.

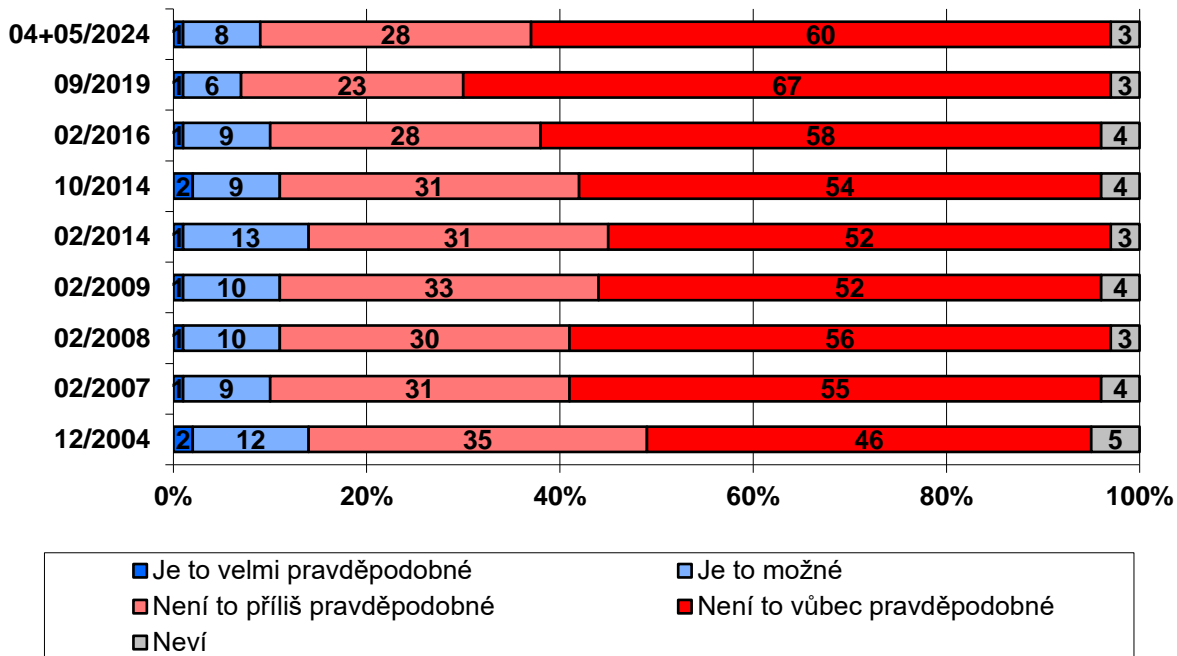
Z analýzy rozdílů v názorech na pravděpodobnost nastolení různých alternativ k demokratickému politickému režimu vyplynulo, že za pravděpodobnější je výrazně častěji považují lidé, kteří by s jejich nastolením souhlasili. Za pravděpodobnější změnu režimu v naší zemi v příštích 5 letech označili respondenti hodnotící životní úroveň vlastní domácnosti jako špatnou a lidé bez maturitního vzdělání, v případě komunistického způsobu vládnutí a nahrazení vlády a parlamentu silným vůdcem také voliči SPD.

Z časového srovnání, které nabízejí grafy 7a, 7b a 7c, je zřejmé, že v porovnání s předchozím výzkumem na toto téma ze září 2019 mírně vzrostl (o 5 procentních bodů) podíl těch, kteří označují za nepřilíš pravděpodobné obnovení komunistického způsobu vládnutí, a naopak o 7 procentních bodů poklesl podíl těch, podle kterých to není vůbec pravděpodobné. Podíl lidí, kteří obnovení komunistického způsobu vlády považují za pravděpodobné či aspoň možné, je dlouhodobě poměrně stabilní a pohybuje se kolem hranice 10 %. V případě hodnocení pravděpodobnosti nahrazení vlády a parlamentu silným vůdcem jsou názory české veřejnosti dosti stabilní a ani aktuální výzkum není výjimkou. V aktuálním výzkumu jsme ovšem zaznamenali mírný nárůst (o 4 procentní body) podílu dotázaných, kteří připouštějí,

⁴ Otázka: „Jak moc je podle Vás pravděpodobné, že by v nejbližších pěti letech a) byl obnoven komunistický systém, b) silný vůdce nahradil vládu a volený parlament, c) zemi vládla armáda?“ Varianty odpovědi: je to velmi pravděpodobné, je to možné, není to příliš pravděpodobné, není to vůbec pravděpodobné.

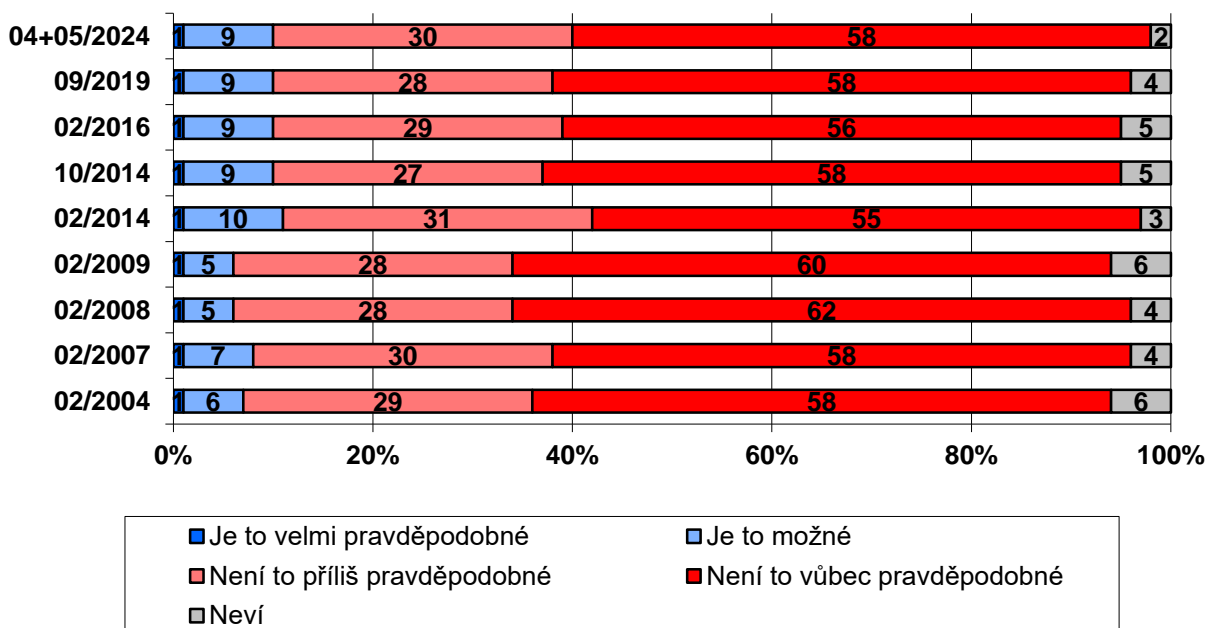
že by mohlo dojít k nastolení vojenské diktatury a naopak pokles (o 6 procentních bodů) podílu těch, podle kterých to vůbec není pravděpodobné.

Graf 7a: Pravděpodobnost, že v nejbližších 5 letech bude obnoven komunistický systém (%)

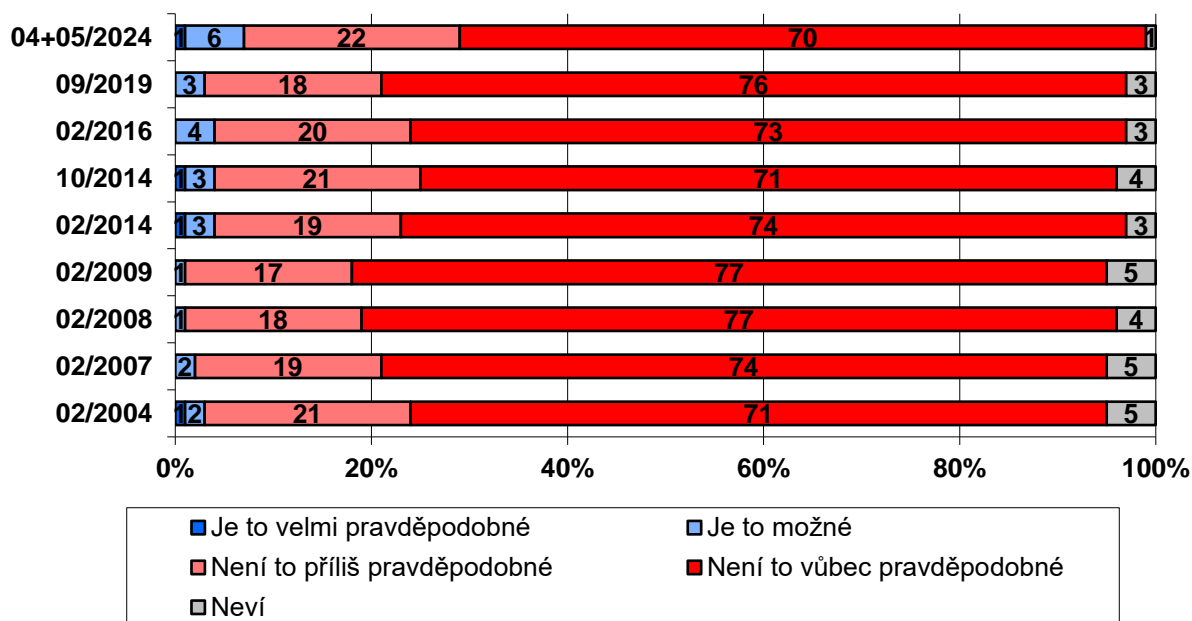
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Graf 7b: Pravděpodobnost, že v nejbližších 5 letech silný vůdce nahradí vládu a volený parlament (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Graf 7c: Pravděpodobnost, že by v nejbližších 5 letech vládla armáda (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Všech respondentů jsme se dále zeptali, jak je podle jejich názoru pravděpodobné, že by v příštích 5 letech došlo k rozpuštění parlamentu a zrušení politických stran. Výsledky zachycuje tabulka 2.

Tabulka 2: Pravděpodobnost zrušení parlamentu a rozpuštění politických stran v příštích pěti letech – časové srovnání (v %)⁵

	02/04	02/07	02/08	02/09	02/14	02/16	02/20	08/21	04/24
je to velmi pravděpodobné	2	2	2	1	3	2	2	1	1
je to možné	7	10	7	9	12	10	11	12	9
není to příliš pravděpodobné	37	30	29	29	31	30	32	30	28
není to vůbec pravděpodobné	44	50	56	52	45	50	47	48	58
neví	10	8	7	9	9	8	8	9	4

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Pouze 1 % českých občanů se domnívá, že je velmi pravděpodobné, že v příštích pěti letech bude v ČR rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany, za možné to považuje necelá desetina (9 %) obyvatel ČR. Naprostá většina oslovených se domnívala, že je nepravděpodobné, že by došlo v příštích pěti letech k rozpuštění parlamentu a zrušení politických stran, když podle necelých tří desetin (28 %) to není příliš pravděpodobné a podle téměř tří pětin (58 %) dotázaných to není vůbec pravděpodobné.

⁵ Znění otázky: „Někteří lidé se domnívají, že by se v této zemi vládlo lépe, pokud by byl parlament rozpuštěn a politické strany zrušeny. Jak pravděpodobné podle Vás je, že se to v příštích pěti letech stane?“ Možnosti odpovědí: Je to velmi pravděpodobné, je to možné, není to příliš pravděpodobné, není to vůbec pravděpodobné.

Z časového srovnání vyplývá, že podíl občanů, kteří považují za velmi pravděpodobné či možné, že by v naší zemi v příštích 5 letech došlo ke zrušení parlamentu a rozpuštění politických stran, se dlouhodobě pohybuje kolem úrovně jedné desetiny, vyšší byl pouze v roce 2014, kdy tuto odpověď zvolilo 15 % oslovených. Nejvýraznější změna, která se udála oproti poslednímu výzkumu na toto téma ze srpna 2021, je nárůst podílu lidí přesvědčených o tom, že zrušení parlamentu a rozpuštění politických stran není v naší zemi vůbec pravděpodobné (o 10 procentních bodů) na dosud nejvyšší úroveň za celou dobu sledování, tj. od roku 2004, když pouze v únoru 2008 byl dosažen statisticky srovnatelný výsledek.

Přesvědčení o tom, že není vůbec pravděpodobné, že by byl v příštích 5 letech v naší zemi rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany, roste s rostoucím stupněm dosaženého vzdělání respondentů. Za zcela nepravděpodobnou pak takovou možnost častěji označovali lidé ve věku 30 až 44 let, respondenti pozitivně vnímající životní úroveň své domácnosti, podnikatelé a vedoucí pracovníci a lidé řadící se na škále politické orientace k pravici. Ženy častěji než muži uváděly, že něco takového „není příliš pravděpodobné“, muži se naopak častěji přiklonili k tomu, že „to není vůbec pravděpodobné“.

Doplňující dotaz zjišťoval, zda by dotázaní osobně s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran souhlasili či nikoliv (viz tabulku 3). O málo více než čtvrtina (27 %) českých občanů by souhlasila s tím, aby byl rozpuštěn parlament a zrušeny politické strany, z toho 8 % by rozhodně souhlasilo a 19 % by souhlasilo spíše. Proti takovým krokům by se postavily téměř dvě třetiny (65 %) obyvatel ČR starších 15 let, když 29 % dotázaných uvedlo, že by s tím spíše nesouhlasilo a 36 % by rozhodně nesouhlasilo. Necelá desetina (8 %) respondentů nevěděla, zda by s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran souhlasila, nebo nikoliv.

Tabulka 3: (Ne)souhlas s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran – časové srovnání (v %)⁶

	02/04	02/07	02/08	02/09	02/14	02/16	02/20	08/21	04/24
rozhodně souhlasil	6	10	12	8	9	10	6	8	8
spíše souhlasil	21	20	20	21	24	19	18	16	19
spíše nesouhlasil	28	28	28	26	28	29	31	28	29
rozhodně nesouhlasil	26	24	27	28	22	26	30	31	36
neví	19	18	12	17	17	16	15	17	8
souhlas/nesouhlas	27/54	30/52	32/55	29/54	33/50	29/55	24/61	24/59	27/65

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Podíl občanů, kteří by souhlasili s rozpuštěním parlamentu a zrušením politických stran, je v aktuálním výzkumu srovnatelný s posledním výzkumem ze srpna 2021 a je srovnatelný také s většinou dalších výzkumů na toto téma realizovaných od roku 2004, když vyšší podíl souhlasících s takovými kroky se objevil pouze v letech 2008 a 2014. Naopak podíl nesouhlasících oproti minulému výzkumu vrostl o 6 procentních bodů, a to především na úkor těch, kteří nevěděli, jak se k položené otázce vyjádřit. Aktuálně je tak podíl nesouhlasících nejvyšší za celé sledované období, přičemž historicky nejvyšší je rovněž podíl dotázaných vyslovujících rozhodný nesouhlas.

Nesouhlas s rozpuštěním parlamentu roste spolu s rostoucím stupněm dosaženého vzdělání a je rovněž vyšší mezi voliči vládních stran. Vyšší míra souhlasu se naopak objevuje mezi voliči SPD, lidmi, kteří svoji životní úroveň hodnotí jako špatnou, nezaměstnanými, pracovníky v dělnických profesích a rozhodnými nevoliči.

⁶ Znění otázky: „Pokud by byl parlament rozpuštěn a politické strany zrušeny, Vy byste rozhodně souhlasil, spíše souhlasil, spíše nesouhlasil, rozhodně nesouhlasil?“

Všem respondentům jsme dále předložili desetibodovou škálu, kde bod 1 znamenal „úplnou diktaturu“ a bod 10 „úplnou demokracii“. Respondenty jsme nejprve požádali, aby na této škále určili bod, kde by chtěli, aby se nacházel politický systém v naší zemi. Dále měli respondenti zařadit náš politický systém v současnosti a nakonec měli zkusit odhadnout, kde se podle jejich názoru bude politický systém v naší zemi nacházet za pět let.⁷ V tabulce 3 jsou zachyceny průměrné hodnoty.

Tabulka 3: Zařazení politických systémů na škále od 1 „úplná diktatura“ do 10 „úplná demokracie“ – průměrné hodnoty

	prosinec 2004	únor 2007	únor 2009	únor 2014	únor 2020	srpen 2021	duben/květen 2024
ideální politický systém u nás	7,94	7,80	7,91	7,65	8,09	8,09	7,65
naš politický systém v současnosti	6,47	6,22	6,16	6,20	6,71	6,26	6,01
naš politický systém za 5 let	7,35	6,79	6,72	6,73	6,94	6,56	6,40

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Nejblíže k pólu znamenajícímu „úplnou demokracii“ má podle výpovědí respondentů politický systém, který by si v naší zemi přáli. O něco vzdálenější pólu „úplná demokracie“ je politický systém, jaký podle mínění respondentů bude v této zemi panovat za 5 let. Nejdále z hodnocených politických systémů se od „úplné demokracie“ (a tedy nejblíže k pólu „úplná diktatura“) nachází náš politický systém v současnosti. Pro všechny tři hodnocené politické systémy ovšem platí, že se nacházejí blíže k pólu „úplná demokracie“ než k pólu „úplná diktatura“.

Z časového srovnání vyplývá, že ideální politický systém u nás na uvedené škále zařadili respondenti stejně jako v roce 2014 a o něco dále od pólu „úplná demokracie“ než v předchozích výzkumech z února 2020 a srpna 2021. Současný politický systém byl v aktuálním výzkumu zařazen nejdále od pólu „úplná demokracie“ od počátku měření v roce 2004, nejvíce se mu naopak blížil v únoru 2020, přičemž rozdíl činí 0,7 bodu na škále. Co se týče výhledu na dalších 5 let, ten řadí respondenti blíže k pólu znamenajícímu „úplnou diktaturu“ než v posledním výzkumu ze srpna 2021 i než ve všech předchozích výzkumech, a jsou tak v posunu k úplné demokracii dosud nejpesimističtější za celé sledované období.

Ve výzkumu jsme se dále zajímali o postoje občanů České republiky k uplatňování rovnoprávnosti a spravedlnosti politického systému v naší zemi (viz tabulku 4).

Tabulka 4: Je v ČR s lidmi zacházeno rovnoprávně a spravedlivě?⁸

	02/04	02/08	02/09	02/10	02/11	02/12	02/13	02/14	02/15	02/16	02/17	02/18	02/19	02/20	08/21	04+05/ 24
rozhodně ano	5	4	4	4	10	6	2	5	6	5	8	9	10	9	9	15
spíše ano	40	39	37	37	43	36	29	40	42	39	47	45	48	46	47	44
spíše ne	37	35	37	37	29	36	39	35	33	36	29	30	29	31	29	27
rozhodně ne	12	19	18	18	14	18	24	17	14	15	12	10	9	11	10	12
ano/ne	45/49	43/54	41/55	41/55	53/43	42/54	31/63	45/52	48/47	44/51	55/41	54/40	58/38	55/42	56/39	59/39

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

⁷ Znění otázky: „Předložím Vám škálu od 1 do 10, kde 1 znamená „úplná diktatura“ a 10 „úplná demokracie“. a) Kde byste chtěl, aby byl na této škále náš politický systém? b) Kam byste na škále umístil náš politický systém v současnosti? c) Kam byste na škále umístil politický systém v naší zemi, jak bude podle Vás vypadat za pět let?“

⁸ Znění otázky: „Myslíte si, že v našem současném politickém systému je s lidmi, jako jste Vy, zacházeno rovnoprávně a spravedlivě?“ Varianty odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.

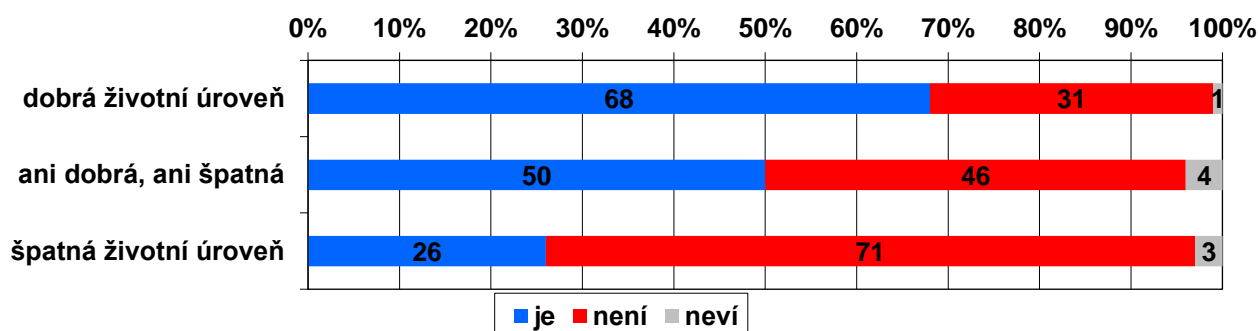
Výsledky aktuálního výzkumného šetření ukazují, že téměř tři pětiny (59 %) české populace mají za to, že v České republice je s lidmi zacházeno rovnoprávně a spravedlivě, z toho 15 % dotázaných uvedlo, že tomu tak je „rozhodně“ a 44 % „spíše“. Necelé dvě pětiny občanů (39 %) si naopak myslí, že se v České republice s občany rovnoprávně a spravedlivě nezachází, z toho 27 % je o tom přesvědčeno „spíše“ a 12 % „rozhodně“. Nejmenší podíl (2 %) respondentů zvolil odpověď „nevím“.

V časovém srovnání vidíme, že v porovnání s posledním srovnatelným výzkumem ze srpna 2021 se názor veřejnosti na tuto otázku statisticky významně nezměnil a od roku 2018 tak zůstává rozložení postojů veřejnosti k této otázce poměrně stabilní. Z dlouhodobého časového srovnání pak vidíme, že od roku 2017 až do současnosti v české společnosti převládá názor, že je s lidmi u nás zacházeno rovnoprávně a spravedlivě, zatímco v předchozím období od roku 2004 do roku 2016 s výjimkou let 2011 a 2015 dominoval názor opačný.

Přesvědčení, že v naší zemi je s lidmi, jako je sám respondent, zacházeno rovnoprávně a spravedlivě, roste s rostoucím stupněm dosaženého vzdělání a naopak klesá s věkem, přičemž zdaleka nejčastější je u lidí v nejmladší věkové kategorii od 15 do 19 let. Kladné vyjádření se častěji objevovalo také u studentů, pracovníků na vedoucích pozicích, voličů obou vládních koalic, SPOLU i Pirátů a STAN, a lidí spokojených se současnou politickou situací v naší zemi. Přesvědčení o rovnoprávném a spravedlivém zacházení s lidmi v ČR rovněž roste s posunem na škále politické orientace od levice k pravici. Opačný názor pak častěji najdeme mezi voliči ANO, KSČM a SPD.

Nejvýraznější rozdíly se objevily podle toho, jak dotázaný subjektivně hodnotil životní úroveň své domácnosti, když o rovnoprávném a spravedlivém zacházení byli výrazně častěji přesvědčeni lidé hodnotící tuto úroveň jako dobrou (viz graf 5).

Graf 5: Je nebo není v ČR s lidmi zacházeno rovnoprávně a spravedlivě? (%)

Pozn.: Kategorie „dobrá životní úroveň“ zahrnuje součet podílů „velmi dobrá“ a „dobrá“, kategorie „špatná životní úroveň“ je součtem podílů „špatná“ a „velmi špatná“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 15. 3. - 2. 6. 2024, 951 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jak ukazuje tabulka 5, tři čtvrtiny (75 %) dotázaných si myslí, že lidská práva v České republice jsou respektována, v tom 20 % je přesvědčeno, že „rozhodně jsou respektována“, a 55 % uvedlo, že „jsou spíše respektována“. Necelá čtvrtina (23 %) dotázaných je oproti tomu přesvědčena o opaku, méně než pětina (18 %) vyjádřila názor, že lidská práva v naší zemi „spíše nejsou respektována“, a dvacetina (5 %), že „rozhodně nejsou respektována“. Zbývajících 2 % českých občanů pak neví, jaký postoj k této otázce zaujmout.

Tabulka 5: Jsou v ČR respektována lidská práva (časové srovnání v %)⁹

	02/10	02/11	02/12	02/14	02/15	02/16	02/17	02/18	02/19	02/20	08/21	04-05/24
rozhodně jsou respektována	6	14	12	8	10	11	13	15	15	17	12	20
spíše jsou respektována	55	56	48	57	59	56	61	58	59	54	57	55
spíše nejsou respektována	26	21	27	26	22	25	18	17	18	23	21	18
rozhodně nejsou respektována	7	5	8	6	5	4	3	4	4	3	6	5
ano/ne	61/33	70/26	60/35	65/32	69/27	67/29	74/21	73/21	74/22	71/26	69/27	75/23

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

V porovnání s minulým šetřením realizovaným v srpnu 2021 došlo k posílení názoru, že lidská práva jsou v naší zemi respektována, o 6 procentních bodů, přičemž nejvýrazněji narostl podíl těch, kteří jsou přesvědčeni, že jsou rozhodně respektována (nárůst o 8 procentních bodů). Naopak přesvědčení o tom, že lidská práva u nás respektována nejsou, mírně oslabilo (o 4 procentní body). Z dlouhodobého časového srovnání vidíme, že aktuální přesvědčení o respektu k lidským právům v naší zemi je vůbec nejsilnější za celé sledované období, i když statisticky srovnatelných výsledků bylo dosaženo i v letech 2017 až 2019. Ve všech ostatních výzkumech realizovaných od roku 2010 až do současnosti byl podíl občanů přesvědčených, že jsou v naší zemi respektována lidská práva, nižší, přičemž vůbec nejslabší bylo toto přesvědčení v roce 2012, kdy o respektu k lidským právům v ČR bylo přesvědčeno o 15 procentních bodů méně lidí než v současnosti.

Analýza třídění podle základních sociodemografických a dalších znaků ukázala podobné rozdíly jako u předchozí otázky. Přesvědčení o respektování lidských práv v naší zemi roste s rostoucím stupněm dosaženého vzdělání a zlepšující se životní úroveň a naopak klesá s věkem a s posunem na škále politické orientace od pravice k levici. O respektu k lidským právům v naší zemi jsou rovněž častěji přesvědčeni muži, studenti, lidé pracující na vedoucích pozicích a voliči vládních stran. Názor, že lidská práva jsou v naší zemi dodržována, se rovněž častěji objevil u dotázaných spokojených s politickou i ekonomickou situací v naší zemi.

⁹ Znění otázky: „Jsou, nebo nejsou podle Vás v naší zemi respektována lidská práva?“ Varianty odpovědí: rozhodně jsou respektována, spíše jsou respektována, spíše nejsou respektována, rozhodně nejsou respektována.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v24-03</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>15. 3. – 2. 6. 2024</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Vážení dat:</i>	<i>Vzdělání X NUTS2, věk X NUTS2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>951</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>84</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - dotazování CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PD_51, PD_52, PD_53, PD_54, PD_55, PD_45, PD_47a, PO_35, PO_36</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>pd240726</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>26. července 2024</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Naděžda Čadová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.